

Yeni İnsan yayınevi
Ekoloji Serisi

ÖZER AKDEMİR

1969 Nevşehir Hacıbektaş'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimimi Kayseri de tamamladıktan sonra Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden 1993 yılında mezun oldu.

Gazeteciliğe 1998 yılında Evrensel Gazetesi Zonguldak muhabiri olarak başladı.

2000 yılında gazetenin İzmir bürosunda muhabir olarak çalışmaya devam etti. Bergama köylülerinin siyanürlü altın işletmesine karşı verdiği mücadelelerin haberlerini yaparak çevre gazeteciliğine yöneldi. Bu tarihten günümüze kadar da ağırlıklı olarak çevre sorunları ve ekoloji mücadelelerine yönelik haberler yaptı.

Bergama köylü mücadelesi ile ilgili haberleri nedeniyle "Gazeteciliğin fikri takip ilkesine bağlılık konusunda gösterdiği çabadan ötürü" 2003 Metin Göktepe Gazetecilik Jüri Özel Ödülüne layık görüldü.

Hayat Televizyonu'nda kurulduğu 2009 yılından 2016 yılında KHK kararı ile kapatılana kadar çevre sorunları ve buna karşı verilen halk mücadelelerini konu edinen haftalık "Çepeçevre Yaşam" adlı programının yapımcısı ve sunuculuğunu gerçekleştirdi.

Kışladağ Altın Madeni özelinde, Türkiye'de ve KKTC'deki altın madenlerinin çevre, sağlık ve toplumsal etkilerini ele alan "Anadolu'nun 'Altın'daki Tehlike/Kışladağ'a Ağıt" adlı kitabı Evrensel Basım Yayın'da 2011 Nisan ayında yayımlandı.

Bergama Köylü mücadelesinin sönümlenmesinde önemli bir role sahip olan Alman Vakıfları ve dış güçler olgusunun ardındaki bilinmeyenlerin izini sürdüğü "Kuyudaki Taş/Alman Vakıfları ve Bergama Gerçeği" adlı kitabı ise Evrensel Basım Yayın tarafından Kasım 2011'de yayımlandı.

Halen Evrensel Gazetesi İzmir Bürosunda muhabir olarak gazeteciliğe devam ediyor.

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, Türkiye Gazeteciler Sendikası ve Türkiye Yazarlar Sendikası üyesi.

Ege Bölgesindeki ekoloji mücadelelerinin çatı örgütü olan Ege Çevre ve Kültür Platformu (EGEÇEP)nda Yürütme Kurulu üyeliği yapıyor.

Uranyum Uğruna
Ege'de Terk Edilmiş Uranyum Madenleri

Özer AKDEMİR

Yeni İnsan Yayınevi – 148
Ekoloji Serisi – 32
Ege’de Terk Edilmiş Uranyum Madenleri
Özer Akdemir
I. Baskı: Eylül 2017
ISBN: 978-975-2498-27-3
Genel Yayın Yönetmeni: Aytaç Timur
Editör: Akif Pamuk
Düzeltili: Çisel Cengiz
Dizgi: Murat Yılmaz
Kapak Tasarımı: Hüseyin Varış
Sertifika No: 12186

Baskı: Öz Karacan Matbaacılık ve Ciltcilik
Evren Mah. Gülbahar Cad. No: 62 Bağcılar/İstanbul
Matbaa Sertifika No: 12228
Tüm hakları saklıdır. Yayıncının yazılı izni olmaksızın, tanıtım için
yapılacak kısa alıntılar dışında, hiç bir yolla çoğaltılamaz.
© Tohum Yayıncılık Turizm Reklam ve Sağlık Hizm.
San. Tic. Ltd. Şti. 2017
Altintepe mah. Galipbey Caddesi, Özüdoğru Sok. No: 44/1B
Küçükyalı İstanbul
Tel: (0 216) 489 84 08 Fax: (0 216) 518 23 60
www.yeniinsanyayinevi.com
yeniinsanyayinevi@gmail.com
newhumanpublisher@yahoo.com
facebook/yeniinsanyayinevi
instagram/yeniinsanyayinevi
twitter.com/yeniinsanyayin

Uranyum Uğruna

Ege'de Terk Edilmiş Uranyum Madenleri

Özer AKDEMİR

İçindekiler

Teşekkür.....	13
Önsöz	15
Giriş.....	19
1. BÖLÜM: KÖPRÜBAŞI.....	21
Köprübaşı'na Gidiş	21
Kaygısı Dahı Yeter	33
Prof. Dr. Ahmet Şaşmaz'ın Raporu	38
Sonuçlar	42
Meğer Devlet 40 Yıldır Biliyormuş!	48
Uranyum Skandalına Tepkiler	52
Bir Uranyum Madeni İşçisi	56
Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Ne Dedi?.....	62
Greenpeace'in Raporu.....	78
Yakın Tehlike: Ege'de Nükleer Kirlilik	85
Uranyum Kirliliği Tbmmd'e	89
2. BÖLÜM: ÖTEKİ ADI: KANSER KÖY	107
Kisir Köyüne Gidişimiz	107
Kanserlerin Nedeni Uranyum Madeni mi?.....	112
Kisir Radyasyon Ölçümleri	114
'Kanser Köy' Mecliste.....	119
Bir Tutam Saç, Bir Damla Göz Yaşı.....	129
Nükleer Harakiri Ya da Akıl Tutulması.....	135
Neden Öldüğümüzü Öğrendik.....	141
Kanser Olmak mı Kötü Kanserle Anılmak mı?.....	146
SONSÖZ	173

“Derin acılar dilsizdir”

Seneca

“13 yaşımda gençliğinin tomurcuğunda bir kız, yaşayabilmek için aylarca dilinden parçalar bırakacak; Aydında bir hastane odasında. Kisir köyünün mezarlığına, bir kere bile ağlayamamış, sesi çıkmamış bir bebek gömülecek. Uranyumu, radyasyonu bilmeden büyüyecek, ölecek; dilsiz çocukları Ege'nin...”

TEŞEKKÜR

Bu kitabın ortaya çıkmasında katkısı, emeği bulunan;

Başta, terk edilmiş uranyum madenlerinin ve sondajlarının kamuoyu tarafından tartışılması sürecini başlatan Yrd. Doç. Dr. Enver Yaser Küçükgül'e teşekkür etmek istiyorum. Onun bilim insanı titizliği, dürüstlüğü, cesareti ve en önemlisi kırk yıl öncesini berrak bir şekilde gören hafızası olmasaydı ne bu tartışmalar ne de bu kitap ortaya çıkabilirdi.

Yine, hazırladığı rapor ile bütün bu tartışmaların mihenk taşı olacak bir bilimsel çalışmayı ortaya koyan, haberlerin yazımı ve diğer tüm etkinliklerde desteğini, emeğini esirgemeyen Prof. Dr. Ahmet Şaşmaz'a da özel olarak teşekkür etmek isterim.

Bir özel teşekkür de Manisa Köprübaşı ve Söke Kisir radyasyon ölçümlerini ilk yapan grubun içerisinde yer alan, eleştiri-önerileriyle katkıda bulunan Jeofizik Yüksek Mühendisi Erhan İçöz'e.

Kitabın önsözünü yazan Nükleer Fizikçi Prof. Dr. Hayrettin Kılıç'a da ayrıca teşekkür ederim.

Kitaptaki düzeltmeleri titiz bir şekilde yapan Av. Hicran Danışman'ın da emeklerine sağlık.

Terk edilmiş uranyum madenleri ve sondajları ile ilgili görüşlerini ve yorumlarını esirgemeyen, konunun aydınlanmasını sağlayan Almanya Nükleer Karşıtı Hekimler Seksiyonu Üyesi Dr. Alper Öktem'e, Prof. Dr. Tolga Yarman'a, Prof. Dr. Kayhan Kantarlı'ya, Dr. Eşref Atabey'e de çok teşekkür ederim.

Kisir köyünün aydınlık düşünceli muhtarı Baki Suna ve eşi Nazan Suna'ya konukseverlikleri ve direngenlikleri için teşekkürler.

Kitaba yönelik titiz eleştirileri ile bana yol gösteren, zor günlerin yari-yoldaşı eşim Ayşe Nur Akdemir'e, kızlarım Ilgın ve Ekin'le birlikte tüm yaşam savunucularına da sonsuz teşekkürler...

ÖNSÖZ

1954 yılı Kasım ayında Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulunda ABD'nin önerdiği, "**Bariş İçin Atom**" (Atoms for Peace) Projesi kabul edildi. Barişçıl amaçlar için kullanılması gereken atom enerjisi gücünün ve bu gücün ana yakıtı olan uranyum elementinin küresel denetimi için de 1957 yılında BM'ye bağı Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (*International Atomic Energy Agency-IAEA*) kuruldu. Nükleer teknolojinin beşik ülkesi olan ABD'de Soğuk Savaş'ın ilk ivmesini kazandığı 1950'li yıllarda, nükleer reaktörlerin ve nükleer silahların ana yakıtı olan uranyuma olan gereksinimi, federal hükümet ücretsiz karşıladı. Nükleer santralin inşaat maliyetleri de federal hükümetin sübvansiyonlarıyla karşılandı. 1970 yılına kadar ABD'de yalnızca nükleer enerji-silah programı için 15.000 adet uranyum madeni işletildi. Bu madenlerden çıkarılan uranyum cevherinden geriye kalan 26 milyon ton toryum, radyum, ağır metallere kurşun, molibden, kadmiyum, arsenik, sıvı maddeler ile asitler, klorid, hidrokarbonlar gibi atıkların temizlenmesi için, bugüne kadar ABD'de milyarlarca dolar harcandı.

1958 yılına kadar ABD'de ve eski Sovyetler Birliği'nde 10 bin 713 adet nükleer silah üretilmişti. Her iki ülkede kurulan reaktörler sayesinde, yalnızca iki yılda bu silah sayısı şaşırtıcı bir hızla artarak iki katına çıktı. Yani, 1960 yılında ABD ve Sovyetler Birliği'nin elindeki nükleer silah sayısı 22 bin 69'a ulaştı. Bundan tam 15 yıl sonra 1975'te ise yerküremizdeki nükleer silah sayısı 65 bin 56 gibi korkunç bir rakama ulaştı. Öyle ki bu silahlar, Soğuk Savaş sırasında iki blok arasındaki dengeyi sağlamaktan çok, dünyamızı onlarca kez yok edecek güçteydi.

Türkiye'nin nükleer macerası, ABD'nin 1954 yılında ortaya koyduğu "**Bariş İçin Atom**" Projesi çerçevesinde 5 Mayıs 1955 tarihinde bu ülkeyle ilk anlaşma imzalayan devlet olmasıyla başladı. Anlaşmanın ardından İstanbul Üniversitesi (İÜ) ve İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) ile ortak araştırma merkezi (*Çekmece Nükleer Araştırma*

ve Eğitim Merkezi-ÇNAEM) kurmak ve araştırma reaktörü inşa etmek üzere 1956 yılında **“İÜ-İTÜ Reaktör Komitesi”** oluşturuldu. Merkezin kurulabilmesi için de Küçükçekmece Gölü kıyısında Halkalı'da 3 bin 200 dönümlük Nakkaştepe Çiftliği kamulaştırıldı.

Yine bu anlaşma kapsamında Türkiye'deki uranyum rezervlerinin tespit - değerlendirme çalışmaları, Maden Teknik ve Arama Kurumu (MTA) tarafından yapılmıştır. MTA, 1974 yılında Manisa Köprübaşı bölgesinde, Amerikan şirketleri ile yeni bir pilot tesis kurarak 1975 yılında ilk sarı pasta üretimini gerçekleştirmiştir. Çevresel etki çalışmaları yapılmadan kurulan bu pilot tesis; kapalı pilot holü, liçing hücreleri ve çözelti havuzları, sarı pasta kurutma ve depolama odası ile meyilli alanlar (yığma liçte kullanılmak üzere) olmak üzere dört bölümden oluşmuştur. Tesiste, Köprübaşı'ndaki Kasar, Çetinbaş, Topallı, Kayran, Tomaşa, Yardere ve Taşharman maden ocaklarından çıkarılan uranyum cevherleri kullanılmıştır. Bu bölgelerdeki nükleer-maden sanayi çalışmalarının denetimi ve çevresel radyoaktif ölçümleri bu güne kadar TAEK sorumluluğu altındadır.

Uranyum madeni 1789 yılında keşfedildi. 1900'lü yılların başında seramik ve cam sanayinde renklendirici ve sırlama için kullanıldı. 1930'lu yılların başına kadar saat ve ayna sanayinde sık kullanılan radyoaktif radyum madeninin bir atığı olarak çevreye bırakılıyordu. İkinci Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında Enrico Fermi ve arkadaşlarının Chicago Üniversitesinde kurduğu ilk prototip nükleer reaktörle uranyum-235'i parçalayarak elde ettikleri zincirleme reaksiyon-fisyon sonucu ısı enerjisi üretilmesi, Nükleer Çağ'ın başlangıcı olarak kabul edildi. Böylece uranyum metali, İkinci Dünya Savaşı'nın kaderini değiştirdiği gibi, Soğuk Savaş yıllarında atom bombasının ve nükleer reaktörlerin stratejik yakıtı oldu. Binlerce yıldır süper güçlerin simgesi olan “altın” madeninin yerini, 20.yüzyılda “uranyum” aldı. “Nükleer Çağ”ın başlangıcından bugüne kadar süren 2000'den fazla nükleer silah denemesinin 530'u atmosferde ya da su altında, yaklaşık 1523'ü ise yer altında yapıldı.

Atom-nükleer bombalarının hepsinin ana patlama maddesi uranyum elementidir. Sovyetler Birliği, Doğu Avrupa'dan Japon Denizine kadar uzanan bölgede; başta Amerika ve Avrupa olmak üzere NATO üyesi ülkeler, hem kendi ülkelerinde hem de eski sömürge ülkelerinde; on binlerce uranyum madenini hiç bir çevre koruma kriterini uygulamadan işletmeye açtılar. 1954- 2010 yılları arasında

global piyasada yaklaşık 2,5 milyon ton uranyum cevheri çıkarıldı. Bunun 2 milyon tonu nükleer santrallerde hem elektrik enerjisi için hem de nükleer silahların ana yakıtı olan plütonyum 239 izotopunun üretilmesi için kullanıldı. Diğer 500 bin tonu da direkt askeri nükleer silah üreten araştırma-geliştirme komplekslerinde kullanıldı.

Varşova Paktı'nın dağılmasıyla ve Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle, nükleer kitle imha silahlarının sözde yasal sahibi Nükleer Kulübün (Amerika, Rusya, Çin, Fransa ve İngiltere) kontrolünden çıkmasıyla bilhassa zenginleştirilmiş uranyum elementinin kontrolü, tekrar uluslararası güvenlik gündeminin en önemli konusu haline geldi. Hiçbir uluslararası kuruluş, Rusya'daki nükleer tesislerde bugüne kadar ne kadar uranyum madeni çıkarıldığını ve işlendiğini bilmiyor. Bu nedenle, bugün Rusya'daki ve eski Sovyetler Birliği ülkelerindeki işlenmiş uranyum nükleer yakıtın ne kadarının, ne zaman, hangi devletlere, çalınarak veya başka yollarla aktarıldığı da hesaplanamıyor.

Uranyum metali, sadece nükleer kütle imha silahlarında değil ayrıca konvansiyonel savaşlarda da kullanılıyor. Kurşundan daha ağır (*cm³'te 19.05 g yoğunluk*), tungsten kadar sert olan bu metal, son yıllarda Rusya'da, ABD'de ve İngiltere'de geliştirilen tankların ve uçaksavar mermilerinin zırh kabuklarında kullanılıyor. Körfez Savaşı'nda yaklaşık 14.000 adet seyreltilmiş uranyum (SU) mermisi kullanılarak 14.000 Irak tankı imha edildi. Bu sırada Irak ile Kuveyt topraklarına 300–350 ton SU ile birlikte toplam 324 kürilik radyasyon yayılmıştı. 1999 yılında Sırbistan üzerine atılan yaklaşık 1500 adet Tomahawk füzesiyle Sırp hedeflerinin çevresine yaklaşık 16 kürilik radyasyon dozunun yayıldığı hesaplanıyor.

Uranyum, hem radyoaktif hem de yüksek seviyeli toksik bir metaldir. Bu metalin uranyumoksit şeklinde bir bileşik olması durumunda, sağlık açısından riskleri daha yüksektir. Uranyumoksitin kimyasal yapısı kalsiyuma benzediği için bedende kemik iliğine yerleşir. Dolayısıyla da kan ve kemik kanserine neden olur. Ayrıca tüm nükleer çevrim sırasında ve bilhassa terk edilmiş uranyum madenlerinden çevreye yayılan uranyum elementinin doğurduğu yeni radyoaktif yavru izotoplar göz ardı edilmiştir.

Şöyle ki; uranyum-238 izotopu *Alfa* partikülleri yayarak milyonlarca yıl süren bir süreç içerisinde 14 tane yeni radyoaktif yavru izotopları ile alfa, beta partikülleri ve gama ışınları yayarak dengeli kurşun-206 elementine dönüşene kadar radyoaktiflerini sürdürür.

Aynı şekilde uranyum-235 izotopu da 11 tane yeni radyoaktif izotop doğurarak kurşun-207 elementine dönüşene kadar alfa, beta ve gama emisyonunu sürdürür. Türkiye'de terk edilmiş uranyum maden yataklarında hâlâ çevreye yayılan **bu iki radyoaktif izotopun bozunma süresince meydana gelen 25 tane değişik yeni yavru içinde en tehlikelisi radon-222 gazıdır**. Bugüne kadar Türkiye'de, terk edilmiş uranyum maden işletme tesislerinde yapılan çevresel etki çalışmalarında, radon gazının bu bölgelerde yaşayan canlılar üzerindeki biyolojik etkileri yeterince incelenmemiştir.

Uranyum madeninin yeryüzüne çıkarılmasından itibaren sadece uranyum cevheri değil milyonlarca yıldır nükleer fizik biliminde "Secular Equilibrium" diye tanımlanan bir dengeli bozunma süresince meydana gelen diğer 25 tane değişik yeni yavru-izotopun ve radon gazının tümsel çevresel etkileri incelenmelidir. Değişik kimyasal yapısı olan bu izotopların canlıların değişik organlarındaki biyolojik etkileri, yıllardır başta TAEK olmak üzere, göğüs röntgeni çekiminde alınan radyasyon dozları ile karşılaştırılır. Bilhassa radon gazı, uranyum madeninden atmosfere yayılmaya başladığı andan itibaren dört gün içinde 8 adet yeni radyoaktif elementi yaratır. Böylece uranyum madenlerinde çalışan işçiler, bu bölgede yaşayan insanlar ve diğer canlılar aynı anda radon da dahil olmak üzere hem değişik kimyasal yapıya sahip hem de tümü radyoaktif olan 8 elementi solunum yoluyla ciğerlerine alır.

Özer Akdemir, bu kitabında, Türkiye'de Soğuk Savaş sırasında nükleer silahların ana yakıt maddesi olan uranyum madenlerinin nasıl hiç bir çevresel etki çalışması yapılmadan işletildiğini ve terk edildiğini anlatıyor. Uranyum Uğruna'nın kitabı, birbiriyle ilintili iki farklı bölümden oluşuyor. Manisa/Köprübaşı ve Aydın/Söke/Kisir köyündeki uranyum madenlerinin ve sondajlarının şimdiye kadar bilinmeyen, adeta bir giz halinde kalan gerçekleri bu kitapla gün yüzüne çıkıyor. Özer Akdemir, bilimsel raporlardan resmi yazışmalara kadar konuya dair birçok belge ve bilgiyi tarayarak titiz bir araştırmacı gazetecilik çalışması ortaya koymuş. Kitabın en önemli bölümlerinden birisi ise uranyum madeninde iş tulumu bile verilmeden çalıştırılan işçilerin durumu.

Elinizdeki kitapta Türkiye'nin nükleer enerji ve silah sevdasının kırk yıl önceden başlayıp günümüze kadar devam eden ilk sancılarının ibretlik öyküsü var.

Prof. Dr. Hayrettin Kılıç

GİRİŞ

Söke/Kisir köyünün yaylası Osman Kuyusu'nda küçük bir evi bulunan Yusuf Çenesiz, “*bebeği kaybettik*” dedi telefonda. “*Annesinin karnında dört gün ölü bekle...*” derken cümlesinin sonunu tamamlamamıştı. Kızının sekiz aylık bebeği, anne karnında aniden ölüvermişti.

Latmos Dağları'nın binlerce yıl öncesinden insanlara barınaklık yapmış kayaları arasındaki evi; çayır çimen, çiçek bahçesi bir vadinin ortasındaydı. Vadideki onlarca uranyum kuyusuyla iç içe yaşıyorlardı kırk yıldır. Yusuf henüz genç bir delikanlı iken 1960'larda, Osman Kuyusu'nda sondaj çalışması yapanlar vadiyi terk ederken tepenin üzerinde bir bölgeye yığıldıkları taşları göstererek “*Sakın bunlara dokunmayın, kullanmayın*” diye uyarılmışlardı. Başkaca bir uyarı ya da önlem almadan sondaj deliklerinin ağzını taşlarla kapatarak çekip gitmişlerdi.

Aradan geçen onca yıldan sonra bugünlerde, geceleri, bu elektriksiz yaylada, taş evinin serinliğinde yorganına sarılıp gözünü yumduğunda niçin uyuyamadığını sorguluyor. Bu tertemiz havada, efil efil kekik kokan rüzgarda, sabahleyin neden dayak yemiş gibi kalktığını anlamaya çalışıyor. Eşi, ellerindeki yaraları deterjana yoruyor, ama taptaze gürbüz otların arasına saldığı koyununun neden orada durmak istemediğini bir türlü çözemiyor. Koyunu ancak bağlayarak tutabiliyor ki kuzularının da annelerinin etrafından uzaklaşmasını önleyebilsin.

Yusuf Çenesiz, annelerini bağlayarak kuzuların uzaklaşmasını önlemiş ama kendi kızının kuzusunu annesinin yanında tutmayı başaramamış! Hamile kızının ilk çocuğunu, doğumuna günler kala kaybetmesinin nedenini hiç bilemeyecek. Anasının karnında dört gün ölü yatan bebeğe otopsi yapılmasını istemedi çünkü, kıyamadığından!

Üniversiteden hocaların gelip uranyum sondajlarında ölçüm yaptıktan sonra “*Radyasyon 500 kat fazla, burada nasıl duruyor-*

sunuz?” uyarılarındaki şüphe, içini hep kemirecek ama. Toprağa tohum eker gibi gömdüğü, gün yüzü görmeden, bir kere bile ağlayamadan ana karnında ölen torununun acısı içinden hiç çıkmayacak!..

Kitabın yazımı bittikten birkaç ay sonra, henüz daha baskıya gitmeden kötü haberi bir akşam üzeri verdi Kisir köyü muhtarı Baki Suna: *“Yusuf abi de hastalandı”*. Telefondaki sesi sönüktü Yusuf abinin; doktor, akciğerinde bir yara var, demiş. Yara epeyce de yayılmış. *“Kimse kendine konduramıyor bu hastalığı ama biliyoruz eninde sonunda bizi de bulacağını. Devlet halkını bile bile ölüme gönderir mi? Bizi gönderdi.”* dedi sadece!..

Kezban Ayan, bakışları toprakta bir şey arar gibi başı önde *“Kızım, daha 12,5 yaşında”* dedi fısıldar gibi... Kahvesinden bir yudum alırken gözyaşları hücum etti kirpiklerine. Fincan titredi...

“Köyümde normal ölüm yok, hep kanser. İzmir'e hastaneye tedavi için giden geriye gelmiyor” diyen Köy Muhtarı Baki Suna, bizi Kezban Ayan'ın evine götürürken *“13 yaşında bir kızın kanser olması ne demek!”* diye söyleniyordu. *“Haftada üç-dört sefer Aydın'a götürüp getiriyoruz. Dilinin üzerinde bir kitle oluştu.”* diye anlattı Kezban Ayan, çocuğunun hastalığını. Üzüntüsü dağlar kadardı ama vakur olmaya çalışıyordu.

Çekimleri bitirip dönerken yolda, evine doğru yürürken karşılaştık E.A.'yla. Ortaokul forması içinde, sırt çantalı gencecik bir fidan, başı önde süzülüp geçti yanımızdan. Arabayı durdurup konuşmaya kıyamadık; üzülmesin, incinmesin diye!..

13 yaşında, ilk gençliğinin tomurcuğunda bir kız, yaşayabilmek için aylarca dilinden parçalar bırakacak Aydın'da bir hastane odasında. Kisir köyünün mezarlığına bir kere bile ağlayamamış, sesi çıkmamış bir bebek gömülecek. Uranyumu, radyasyonu bilmeden büyüyecek, ölecek, dilsiz çocukları Ege'nin...

1. BÖLÜM

KÖPRÜBAŞI

KÖPRÜBAŞI'NA GİDİŞ

Bergama'ya, Yaşamı Savunmaya

2014 Ocak ayının ilk günleri. Soğuk bir İzmir sabahında Büyükşehir Belediyesi önünde bindiğimiz otobüs, neredeyse tamamen dolu. Ege Çevre ve Kültür Platformu (EGEÇEP) üyeleri, Güzelbahçe'den, Karaburun'dan, Narlıdere'den, Konak'tan birçok yaşam savunucusu, sabahın erken saatinde kalkacak otobüs için soğuk/yağmur demeden gelmişler. Araç, Alsancak'tan ve Karşıyaka'dan da bazı kişileri alacak.

Bergama'ya gidiyoruz. 5 Haziran Dünya Çevre Günü'nü Bergama/Ovacık'ta kutlamak isteyen yaşam savunucularına, Koza Altın Şirketi çalışanlarının 2005 yılındaki taşlı sopalı saldırısına ilişkin davanın duruşması var. Bu duruşma diğerlerinden biraz farklı olacak.

EGEÇEP'in kurucularından, ilk sözcüsü ve çevre davalarının tanınan ismi Av. Arif Ali Cangı, yaşamı savunurken birden kendisini sanık sandalyesinde buldu. Fethullah Gülen Cemaatine olan bağlılığını hiç gizlemeyen Koza Altın Şirketi Patronu Akın İpek 5 Haziran'daki saldırıları bizzat yönetirken bu olaylarla ilgili açılan davada adı, sanık listesine dahi alınmamıştı. Bu apaçık hukuksuzluğa ve kayırmacılığa karşı yaşam savunucularının avukatı Cangı'nın itirazları sonrası İpek, nihayet sanık yapınca karşı hamle gecikmedi. İpek'in avukatları da Av. Arif Ali Cangı'yı şikayet etmişler, olaylar sırasında kesilen Çanakkale-İzmir Karayolu'nda "Kara taşıtlarının geçişine engel olmak"la suçlamışlardı. Yani bir anlamda intikam almışlardı kendilerince. "Siz bizim patronu sanık yaparsanız biz de sizin avukatı yaparız" demekti bu.

Akhisar Savcılığı bu suç duyurusunu kabul ederek Cangı'yı da 'sanık' yaptı ve mahkeme, açılan davaları birleştirdi. Böylece, yaşam savunucularına taş ve yumurtalarla saldıran madencilerle birlikte patronları da sanık oldu ama saldırıya uğrayan yaşam savunucularıyla avukatları da aynı davada 'sanık' olmaktan kurtulamadı.

Foto 1: 5 Haziran Dünya Çevre Günü'nü Bergama/Ovacık'ta kutlamak isteyen yaşam savunucularına yönelik Koza Altın Şirketi çalışanlarının taşlı sopalı saldırısı

Köprübaşı'na gitmek düşüncesi nasıl ortaya çıktı?

İzmir/Bergama arasındaki yol, yaklaşık iki saat sürer. Keyifli sohbetlerle geçen Bergama yolculuğu sırasında Dokuz Eylül Üniversitesi Çevre Mühendisliği Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Enver Yaser Küçükgül ile yan yana oturduk. Sohbet arasında, uzun yıllar önce yaşadığı bir olayı anlattı; lise çağlarındaki bir anısını. Manisa/Köprübaşı'nda uranyum madeninde mühendis olarak çalışan bir akrabasını ziyarete gitmiş Enver Hoca. Hatta mühendis olmaya da o ziyaret sonrası karar verdiğini söyledi laf arasında: "ABD'lilerin de olduğu bir yerdi tesisler. Güvenlik önlemleri çok sıkıydı. Orada, nükleer enerjinin hammaddesi olarak kabul edilen 'sarı pasta'nın üretildiğini biliyorum. Bu sarı pastaların küçük bir kısmı deneyler için alıkonulurken çoğunluğu ise helikopterlerle ABD'nin uçak gemilerine taşınmış. Tesisler kapandı ama hâlâ orada uranyum madeni ile ilgili çalışmalar, binalar vardır. Bunu bir araştırmak lazım" dedi.

Sohbetimize, hemen yan koltuğumuzda bulunan EGEÇEP Yürütme Kurulu Üyesi Jeofizik Yüksek Mühendisi Erhan İçöz de ka-